

Helse og Rehabilitering – Frivillighetens Extra-innsats

Anne-Kari Holm

Siden 1996 er det ved hjelp av Extra-spillet blitt fordelt 1,5 milliarder kroner til 3199 prosjekter i regi av 263 ulike helseorganisasjoner og funksjonshemmedes organisasjoner.

I Norge har frivilligheten alltid stått sterkt. Nesten 60 % av befolkningen er engasjert i frivillige aktiviteter og ulønnet arbeid. Vi har lange tradisjoner for å løfte i flokk og være med på dugnad. Hva hadde det lokale kulturtilbudet vært uten korpsset, amatørteateret og historielaget? Hvordan skulle barne- og ungdomsidretten klart seg uten titusener av frivillige ledere og instruktører? Hvordan hadde det vært uten de humanitære organisasjonenes sosiale innsats for gamle og syke – og de vanskeligstilte i samfunnet?

Frivilligheten i Norge representerer vel 160 000 årsverk, tilsvarende en verdi av 40 milliarder kroner! De frivillige ildsjeler, entusiaster og glade amatører er med andre ord svært viktige samfunnsaktører. Samtidig er det et faktum at mangt et frivillig engasjement er blitt drept i et evig mas om loddsalg og kakebasarer! Og her kommer Helse og Rehabilitering inn i bildet.

Siden 1996 er det bevilget 225 millioner kroner fordelt på 443 prosjekter knyttet til psykiske lidelser

I 1993 ble Helse og Rehabilitering stiftet for å etablere et landsomfattende TV-spill. Overskuddet skulle bidra til ny virksomhet i regi av de frivillige organisasjonene. Og arbeidet ble kronet med hell. Myndighetene ga konsesjon til spillet, og det ble inngått en operatørvtale med Norsk Tipping. I september 1996 var Extra-spillet et faktum. Spillet ble en suksess fra første dag.

Det var Nasjonalforeningen for folkehelsen, Norges Blindforbund og Kreftforeningen som tok initiativet. I dag står det i alt 24 frivillige helseorganisasjoner og funksjonshemmedes organisasjoner bak Helse og Rehabilitering. Men alle organisasjoner som oppfyller kravet om helse- og rehabiliteringsformål, kan søke om midler. Helt unikt i Norge at tre organisasjoner har vært villige til å dele sin suksess med andre.

Med Extra-midlene ble helseorganisasjonene satt i stand til å gjennomføre nye prosjekter. Midlene bevilges til prosjekter innen forebygging, rehabilitering og forskning. Det kan bevilges midler til fysisk helse, psykisk helse, tiltak for funksjonshemmede samt bedre levekår.

Tre uavhengige fagutvalg behandler de nærmere 1800 søknadene som kommer inn hvert år, og utarbeider forslag til fordeling av midlene. Det er ett fagutvalg innenfor hvert av de tre virksomhetsområdene forebygging, rehabilitering og forskning. Medlemmene i utvalgene har høy faglig kompetanse. Det er prosjektets kvalitet som avgjør hvorvidt Fagutvalget innstiller positivt. Innstillinger godkjennes av et eget Hovedutvalg for fordelingsspørsmål, og vedtas til sist samlet av Helse og Rehabiliterings styre.

En romslig definisjon av helse er lagt til grunn for fordelingen. Innenfor forebygging kan det søkes om midler til trivsels- og omsorgsprosjekter. Å gi utsatte grupper innhold og mening til livet, anses som en viktig helseoppgave. Søknaden om midler til en fisketur for rullestolbrukere i Lofoten ble innvilget.

For funksjonshemmedes interesseorganisasjoner var det viktig å få satt rehabilitering og habilitering på dagsordenen. Hjertesyke, slagrammede og trafikkskadde, blinde og døve, skulle få hjelp til å mestre livet sitt og et best mulig funksjonsnivå.

I forhold til forskning ble det tidlig klart at virksomheten skulle rette seg mot den kliniske forskningen, hvor forskningsresultatene raskt kommer de frivillige organisasjonenes brukere og pasienter til nytte. Basalforskningen har Helse og Rehabilitering overlatt til offentlige myndigheter å føre videre. Siden første tildeling i 1997 er det bevilget over 500 millioner kroner og finansiert 450 forskerstillinger ved norske universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner!

Siden 1996 er det bevilget 225 millioner kroner fordelt på 443 prosjekter knyttet til psykiske lidelser. Psykologer har ofte vært involvert i disse prosjektene. Rådet for psykisk helse har tatt godt for seg av prosjektmidler til forskning, mens Mental Helse er klart største mottager av midler innen forebygging og rehabilitering. Mental Helse fikk 3 millioner kroner over tre år til Kim-senteret i Trondheim, for å hjelpe arbeidsledige med sosiale problemer tilbake i jobb. De entusiastiske ildsjelene i Trondheim fikk full uttelling. Prosjektet ble belønnet med Extra-prisen for fremragende innsats og føres nå videre av Trondheim kommune.

I et samfunn i rask endring oppstår det nye behov. Helse og Rehabilitering har derfor etablert tildelingsområdet «Bedrede levekår». Fattigdom, tiltak mot rus, mobbing og kriminalitet og integreringstiltak inngår her. For eksempel fikk Norges Røde Kors midler til et pionerprosjekt for å etablere sentre for innvandrerungdom i Oslo med tilbud om leksehjelp. Kirkens Bymisjon fikk midler til prosjektet «Lønn som fortjent» for å gi rusavhengige et jobbtilbud. Norsk Folkehjelp fikk finansiert sitt prosjekt «Gi rasisme Rødt Kort!»

Vil Helse og Rehabilitering med Extra-spillet kunne skape nye problemer? Vi tror ikke det. Extra-spillet er et spill for de mange. Vel 500 000 spiller Extra hver uke, og den gjennomsnittlige innsatsen er lav med kun 28 kroner. Lotteritilsynet er kommet fram til at spillet neppe virker avhengighetsskapende. En ny undersøkelse fra Teologisk fakultet, Universitetet i Oslo, viser at de som spiller Extra, først og fremst gjør dette for underholdningen og for det gode formåls skyld. Så dere kan fortsatt spille Extra med god samvittighet!

Så tilbake der jeg startet. Å legge til rette for de frivillige organisasjoner er god samfunnsøkonomi. En bevilgning til frivillig arbeid kan gi tifold igjen. Samtidig må det heller ikke være slik at de frivillige organisasjonene skal overta offentlige velferds- og helsetilbud. Vi har for lengst passert den tid da samfunnet skulle basere seg på veldedighet. De frivillige organisasjonenes innsats skal være et supplement til de offentlige tilbudene. Dette er et grunnleggende prinsipp i Helse og Rehabiliterings tildelingsvirksomhet.

Extra skal være frivillighetens Extra-innsats.